

УДК 007 : 304 : 659.3

**ТЕОРЕТИКО-ЖУРНАЛІСТСЬКА ПРОБЛЕМАТИКА
У СУЧАСНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ
(ДОСВІД ФРН)**

Заліна Хубецова

*Санкт-Петербурзький державний університет
Університетська наб., 7-9, Санкт-Петербург, 199034, Росія*

У статті розглядаються найновіші напрями дослідження теоретико-журналістської проблематики у Західній Європі. На основі аналізу освітньої інфраструктури і досвіду наукової діяльності вчених ФРН – однієї з найбільших країн ЄС – проявляються домінуючі загальносвітові тренди розвитку теорії журналістики як наукової галузі.

Ключові слова: теоретичні проблеми журналістики, медіадослідження, інтернаціоналізація науки, науково-освітня інфраструктура ФРН.

Формування єдиного наукового та освітнього простору - один з важливих наслідків процесу глобалізації, який під кінець першого десятиліття ХХІ століття торкнувся практично всіх сфер життя людства. Інтернаціоналізація науки та наукової діяльності, обмін науковими знаннями, накопиченими в межах національних дослідних шкіл, взаємне збагачення і формування наднаціонального дослідницького дискурсу - це виклики часу, ігнорування яких призводить країну до відставання в глобальній науковій конкуренції. Тому звернення до досвіду осмислення іноземними науковими партнерами базових категорій предметної частини конкретної науки завжди залишається актуальним завданням.

Для теорії журналістики це тим більше важливо, враховуючи специфіку дослідницької сфери

Для теорії журналістики це тим більше важливо, враховуючи специфіку дослідницької сфери. Як справедливо зазначають дослідники, «ця наука упродовж останніх десятиліть досить активно розвивалася, але розвивалася переважно "вшир", а не "вглиб", результатом чого стала в цілому порівняно слабка розробка власне теоретичних проблем журналістики» [1].

З метою виявлення домінуючих у сучасних європейських наукових дослідженнях підходів до теоретико-журналістської проблематики, описи універсального операційного категорійно-понятійного апарату теорії журналістики звернемося до аналізу досвіду вчених з ФРН - країни з високим науковим потенціалом, що завжди вирізнялася фундаментальністю науки і академічністю системи освіти.

Досягнення встановленої мети передбачає вирішення наступних науково-практичних завдань:

- виявлення провідних німецьких наукових і освітніх центрів з журналістики, опис їх положення в структурі освітніх і дослідницьких організацій та установ;
- опис найбільш впливових наукових видань та інформаційних ресурсів, присвячених теоретико-журналістській проблематиці,
- аналіз тематики і ключових напрямів фундаментальних і прикладних досліджень в галузі журналістики, основних проблем, з якими стикаються дослідники з ФРН при аналізі теоретичних проблем журналістики.

За сформованою традицією науково-дослідні центри журналістики (і не тільки журналістики), як правило, функціонують при освітніх установах або в тісному зв'язку з ними. Саме тому ми вважаємо за доцільне випередити змістовно-категоріальний аналіз теоретико-журналістської проблематики формальним аналізом науково-освітньої інфраструктури ФРН.

Отже, станом на 2011 рік підготовкою журналістів у ФРН займаються наступні великі освітні центри:

- Інститут журналістики факультету культурології Технічного університету Дортмунда (Technische Universität Dortmund, Fakultät Kulturwissenschaften, Institut für Journalistik);
- Інститут журналістики та комунікацій факультету економічних і соціальних досліджень (галузь «соціальні дослідження») Університету Гамбурга (Universität Hamburg, Institut für Journalistik und Kommunikationswissenschaft, Fakultät Wirtschafts-und Sozialwissenschaften, Fachbereich Sozialwissenschaft);
- Інститут публіцистики та соціальних комунікацій департаменту політичних і соціальних досліджень Вільного університету Берліна (Freien Universität Berlin, Fachbereich Politik-und Sozialwissenschaften, Institut für Publizistik-und Kommunikationswissenschaft);
- Інститут комунікацій та медіадосліджень факультету соціальних досліджень і філософії Лейпцизького університету (Institut für Kommunikations- und Medienwissenschaft, Fakultät für Sozialwissenschaften und Philosophie, Universität Leipzig) (трансформовано в 2003-2005 році). Класичний факультет журналістики;
- Інститут журналістики та комунікативних досліджень Вищої школи музики, театру та медіа (м. Ганновер) (Institut für Journalistik und Kommunikationforschung, Hochschule für Musik, Theater und Medien Hannover);
- Інститут публіцистики факультету соціальних наук, ЗМІ та спорту Університету ім. Йоганна Гутенберга (м. Майнц) (Institut für Publizistik Fachbereich Sozialwissenschaft, Medien und Sport, Johannes Gutenberg-Universität Mainz);
- Інститут соціальних комунікацій і медіадосліджень факультету соціальних досліджень Мюнхенського університету ім. Людвіга Максиміліана (Institut für Kommunikationwissenschaft und Medienforschung, Sozialwissenschaftliche Fakultät, Ludwigs-Maximilians-Universität München). Наведені вище фактологічні дані дозволяють зробити ряд висновків змістовного характеру.

По-перше, система журналістської освіти у ФРН за останні 10 років зазнала істотних змін. Класичні факультети (інститути) журналістики та публіцистики поступово витісняються освітніми центрами, орієнтованими на медіадослідження та комунікаційні науки. Тільки два з досліджених нами вузів зберегли традиційні для системи професійної підготовки журналістів назви: інститут журналістики Університету Дортмунда та Інститут публіцистики Університету ім. Йоганна Гутенберга (м. Майнц).

По-друге, в результаті трансформації організаційної структури провідних вузів ФРН (реформи почалися в кінці 1990-х і продовжуються до теперішнього часу) практично повсюдно журналістика як сфера наукового інтересу була включена до складу департаментів, профілем яких є соціальні, філософські, політичні (а в ряді випадків і економічні) дослідження. Це кардинально відрізняється від традиційної моделі освіти країн Східної Європи. Зокрема, в Росії освітні та дослідницькі центри з журналістики, що вийшли колись з недр філологічних науково-освітніх структур, до цих пір перебувають з ними в тісному етимологічному зв'язку. У наукових виданнях статті з журналістики та філології, як правило, публікуються в загальній серії, в номенклатурі наукових спеціальностей філологія і журналістика йдуть під загальним шифром галузі (10.00.00). І незважаючи на те, що з 2001 року в Росії з наукової спеціальності 10.01.10 - журналістика присвоюються кваліфікації як з політичних, так і філологічних наук, дисертацій на здобуття наукового ступеня з присвоєнням ступеня кандидата (доктора) політичних наук незрівнянно менше, ніж дисертацій, виконаних з філологічних наук.

По-третє, включення інфраструктури професійної підготовки журналістських кадрів в загальногуманітарному соціально-філософському науковому і освітньому контексті є показником дуже важливої тенденції розвитку дослідницької сфери «теорія журналістики»: вузькоспеціалізовані дослідження власне журналістської проблематики поступово входять у загальний контекст досліджень масових комунікацій. Проте, яким саме аспектам медіадосліджень німецькими вченими приділяється сьогодні найбільш пильна увага, можна судити за тематикою наукових публікацій.

Теоретичним питанням журналістики присвячено не одне наукове видання ФРН, проте з бурхливим розвитком Інтернету на домінуючі позиції в дослідницькому дискурсі виходять дослідні інформаційні ресурси та портали. Серед останніх особливо хочеться відзначити ресурс довідкового характеру - Інтернет-журнал «Рецензії на видану літературу в галузі комунікаційних наук і медіадосліджень» (Rezensionzeitschrift: kommunikation: media) [2]. Практично кожне велике дослідження, опубліковане не тільки в Німеччині, але і в інших європейських країнах, рецензується і обговорюється на сайті журналу визнаними дослідниками у сфері журналістики та комунікаційних наук. Так, в 2008 - 2009 році журналом були відзначені наступні наукові публікації фундаментального характеру:

Брозіус Х.-Б., Швер К. Наукові праці про владу ЗМІ: предмет досліджень для комунікаційних наук, медіапсихології або медіапедагогіки. Баден-Баден, 2008 (Hans-Bernd Brosius / Katja Schwer. Die Forschung über Mediengewalt. Deutungshoheit von Kommunikationswissenschaft, Medienpsychologie oder Medienpädagogik?);

Йорг Маттес Й., Дашманн Г. Фара А. Між теорією й емпіричними

дослідженнями: уніфікація цілей, методи вимірювання та інтерпретація результатів у комунікаційних науках. Кельн, 2008 (Jörg Matthes / Werner Wirth / Gregor Daschmann / Andreas Fahr (Hrsg.): Die Brücke zwischen Theorie und Empirie. Operationalisierung, Messung und Validierung in der Kommunikationswissenschaft);

Ланге Б.-П. Медіаконкуренція, медіаконцентрація і суспільство: міждисциплінарний аналіз плюралізму в ЗМІ з позицій регіонального та міжнародного підходу. Вісбаден, 2008 (Bernd-Peter Lange: Medienwettbewerb, Konzentration und Gesellschaft. Interdisziplinäre Analyse von Medienpluralität in regionaler und internationaler Perspektive);

Мелішек Г., Вільке Ю. Мас-медіа і дослідження масових комунікацій - порівняльний аналіз. Основи, предмет і методи досліджень. Вісбаден, 2008 (Gabriele Melischek / Josef Seethaler / Jürgen Wilke (Hrsg.) (2008): Medien & Kommunikationsforschung im Vergleich. Grundlagen, Gegenstandsbereiche, Verfahrensweisen);

Філк К. Виникнення сфери медіадосліджень: системно-теоретичні наукові праці з наукових досліджень міждисциплінарного характеру. Білефельд, 2009 (Christian Filk (2009): Episteme der Medienwissenschaft. Systemtheoretische Studien zur Wissenschaftsforschung eines transdisziplinären Feldes. Bielefeld);

Тематика масиву публікацій фундаментального характеру дозволяє зробити висновок про те, що теоретико-журналістська проблематика виділяється в міждисциплінарну наукову сферу «медіадосліджень», для якої найбільш актуальним завданням є вироблення єдиних критеріїв аналізу, універсального дослідницького інструментарію, а також операціонізувати базові поняття і категорії.

У наукових дослідженнях прикладного характеру, як і раніше обговорюються класичні журналістські проблеми, як то:

- преса в умовах економічної кризи;
- якісна журналістика в сучасних умовах: зразки і стандарти;
- нові моделі медіабізнесу в умовах інформаційного суспільства;
- кваліфікаційні вимоги до сучасного журналіста;
- журналістська освіта сьогодні;
- аудиторія ЗМІ, проблеми медіанасильства, медіапсихології,

педагогіки;

- мас-медіа в етнополітичних процесах;
- проблеми конвергенції ЗМІ;
- традиційні та нові медіа, соціальні мережі, вплив технологій на журналістику, громадянська журналістика;
- зміна журналістського контенту (проблеми жанроформування);
- правові та етичні аспекти діяльності журналіста, проблеми

саморегулювання;

- взаємини зі зв'язками з громадськістю [2].

В цілому можна припустити, що виявлені в дослідженні особливості розвитку теоретико-журналістської наукової галузі в ФРН мають не національний, а наднаціональний характер і є відображенням домінуючих загальносвітових трендів.

Список використаної літератури

1. Иващенко Г.В., Науменко Т.В. Философские проблемы теории журналистики как область исследований. Русский гуманитарный интернет-университет [Электронный ресурс]. URL: http://www.i-u.ru/biblio/archive/ivashenko_filo (дата обращения – 8.06.2011).
2. Рецензии на изданную литературу в области коммуникационных наук и медиаисследований: он-лайн журнал (Rezensionzeitschrift: kommunikation: media). [Электронный ресурс]. URL: www.rkm-journal.de (дата обращения – 8.06.2011).

**THEORETICAL JOURNALISTIC ISSUES
IN THE MODERN EUROPEAN RESEARCH
(THE EXPERIENCE OF FRG)**

Zalina Hubiecova

Saint-Petersburg State University
University wh., 7-9, Saint-Peterburg, 199034, Russia

The article considers the newest directions of theoretical problems research in journalism of the Western Europe. Educational infrastructure analysis and scientific activity review of Germany, which is the largest EU country, are taken as a basis revealing the prevailing universal trends of journalism theory development as a field of scientific research.

Key words: theoretical problems of journalism, media research, science internationalization, a scientific and educational infrastructure of Germany.

**ТЕОРЕТИКО-ЖУРНАЛИСТСКАЯ ПРОБЛЕМАТИКА
В СОВРЕМЕННЫХ ЕВРОПЕЙКИХ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ
(ОПЫТ ФРГ)**

Залина Хубецова

Санкт-Петербургский государственный университет
Университетская наб., 7-9, Санкт-Петербург, 199034, Россия

В статье рассматриваются новейшие направления исследования теоретико-журналистской проблематики в Западной Европе. На основе анализа образовательной инфраструктуры и опыта научной деятельности ученых ФРГ - одной из крупнейших стран ЕС - проявляются доминирующие общемировые тренды развития теории журналистики как научной отрасли.

Ключевые слова: теоретические проблемы журналистики, медиаисследования, интернационализация науки, научно-образовательная инфраструктура ФРГ.

*Стаття надіслана до редколегії 23.12.11
Прийнята до друку 10.01.12*